

УДК 27 31-185.5 Максим Исповедник, свети
091=163.41

DOI: <https://doi.org/10.5937/bastina36-67105>

Оригинални научни рад

Микоња В. КНЕЖЕВИЋ*

Етнографски институт САНУ, Београд

Милеса Д. СТЕФАНОВИЋ БАНОВИЋ**

Етнографски институт САНУ, Београд

ЈЕДНА ХРИСТОЛОШКА РАСПРАВА ПРИПИСАНА МАКСИМУ ИСПОВЕДНИКУ У СРПСКОСЛОВЕНСКОМ ПРЕВОДУ***

Айсѣракѣй: У раду се даје прво издање српскословенске редакције текста тогѣ ѡ двою съвршеноу ѣствѡу сѣн гѣ нашего їс хѣ који је у рукописној традицији приписан Максиму Исповеднику. Издање је сачињено на основу 11 преписа, а пропраћено је краћим коментарима и преводом на савремени српски језик.

Кључне речи: Максим Исповедник, српскословенски превод, Христос, природа, воља, својство, оваплоћење, Јован Дамаскин.

Богата реценција дела Максима Исповедника у српској средњовековној култури, која је свој врхунац доживела у 14. столећу (Кнежевић 2026а), само је једним мањим рукавцем захватила оно по чему је он највећма познат у историји идеја: његово учење о вољи (θέλησις). Иако је ова доктрина, третирајући вољу као „рационалну и виталну жудњу” (ὁρεξις λογική τε καὶ ζωτική)¹ и као темељну значајку човековог бића (Thunberg 1965: 218), била од средишње важности за коначно превладавање (ново)платоновске спиритуалности (Лудовикос 2021: 69–93), она је у српско средњовековље пренесена тек преко два краћа извода из списка *Расѣрава са Пиром*, насталог након диспута који је Максим водио са

* ORCID 0009-0007-5148-776X, mikonja.knezevic@ei.sanu.ac.rs

** ORCID 0000-0002-2733-134X, kimiaera@gmail.com

*** Текст је резултат рада у Етнографском институту САНУ који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а на основу Уговора о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2026. години, број: 451-03-33/2026-03/ 200173, од 5. 2. 2026. године.

Изражавамо захвалност Археографском одељењу Народне библиотеке Србије, Музеју Српске православне цркве и Архиву САНУ који су нас љубазно снабдели преписима из њихових репозиторијума. Захвалност дугујемо и колегиници Настасији Перић на корисним коментарима радне верзије овог текста.

1 Maximus Confessor, *Opusculum* 1, PG 91, 12C–13A; *Opusculum* 16, PG 91, 196A.

монотелитским патријархом 645. године. Први од тих навода заступљен је у зборнику 382 манастира Хиландара, f. 110d–111b (13. век),² док је други, нешто обимнији, део рукописа који се данас налази у Букурешту: Muzeul Național de Antichități, MS 141, f. 245r–267v (15. век – Panaitescu 1959: 396). Преко ових фрагмената српска култура средњег века могла се упознати са општим поставкама Максимове диотелитске христологије и са његовим оригиналним концептом воље, којим је он – будући да интегрише рационалне и виталне саставнице човековог бића (θέλησις ἐστὶ νοῦς ὁρμητικὸς καὶ διανοητικὴ ὁρμηξὶς πρὸς τὸ θελήθην ἐπινεύουσα)³ – увео један еминентно холистички приступ у домену антропологије.

У предилекције српских преводилаца, захваљујући којима је овај аспект Максимове мисли остао на маргини у нашој рукописној традицији, овом приликом не можемо улазити, премда би се могло претпоставити да је на њих некаквог утицаја могла имати актуелност текућих спорова (Цветковић 2023: 601–602). Међутим, Максимове диотелитске поставке постале су у општим обрисима доступне српском средњовековном читаоцу једним заобилазним путем: наиме, преко њихове рецепције у делима потоњих хришћанских писаца. Један од таквих списа имао је велику распрострањеност у српском и генерално словенском свету, а носи назив *О двема савршеним њирогама Госѡода нашеѡ Исуса Христѡа*. О његовом утицају знаковито говори чињеница што је – само у периоду од 14. до 16. века – заступљен у макар 13 зборника српскословенске редакције:

1. **Х** – Света Гора, манастир Хиландар, MS 455, f. 269r–271r [1360/1370] (Туролов, Мошкова 2016: 339; Богдановић 1978: 174–175).

2. **Д** – Београд, манастир Високи Дечани, MS 75, f. 309v–310r [1360/1370] (Синдик 2011: 283, 290).

3. **Р** – Санкт Петербург, Российская национальная библиотека, MS F.п.I.121, f. 185v–186v [трећа четвртина 14. века] (Левшина 2021: 96).

4. **П** – Београд, Пећка патријаршија, MS 83, f. 28v–29v [1370–1380] (Мошин 1971: 110–111).

5. **УБ** – Београд, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, MS 28, f. 293rv [1395–1400] (Цернић 1981: 353).

6. **СТ** – Пљевља, Манастир Свете Тројице, MS 12, f. 285v–286r [14. век] (уп. Мошин 1958: 252).

7. **Н₁** – Београд, Народна библиотека Србије, MS 11, f. 36rv [крај 14. века] (Штаваљанин Ђорђевић и др. 1986: 20–23, 22).

8. **С** – Херцег Нови, манастир Савина, MS 21, f. 380r–381v [1439–1440].⁴

2 Најпотпунији опис, уз детаљно поређење са Симеоновим зборником, дала је Иванова 1979. године (уп. такође Богдановић 1978: 150; Куев 1991: 39–41).

3 Maximus Confessor, *Opusculum* 26, PG 91, 276C (уп. Bradshaw 2019, 110–111).

4 За детаљан опис овог зборника (в. Кнежевић 20266).

9. *Београд, Народна библиотека у Београду, MS 477 (29), f. 15r–16v [прва половина 15. века] (Стојановић 1903: 322–323).

10. 3 – Загреб, Хрватска академија знаности и умјетности, MS III а 47, f. 565v–566r [1469] (Мошин 1955: 66).

11. М – Београд, Музеј Српске православне цркве, MS 159, f. 69v–70v [15. век] (Петковић 1914: 170, 175).

12. Н₂ – Београд, Народна библиотека Србије, MS 43, f. 378v–379v [1540] (Штављанин Ђорђевић и др. 1986: 89).

13. К – Chişinău, Mănăstirea Nouă Neamţ, MS 92, f. 12r–14r [16. век] (Panaitecu 1959: 233) [*non vide*].

Будући да се у великом броју наведених зборника налази након списка *Крайко изложење вере* (Изложениѣ ѿрѣ ст҃го мѧз҃ница ісповѣдника, по вѣпросѣ вѣпросити ѣ ѿвѣщати всакомоу хрїанноу правовѣрноу),⁵ овај језгровити текст такође је приписиван Светом Максиму (тогождѣ ѿ двою свкршеноу їстѣвоу сѣн г҃а нашего їс х҃а). Очито се руководећи том чињеницом, а можда и тиме што његова садржина добро одговара Максимовим теолошким постулатима, наши потоњи истраживачи су га једнако приписивали Максиму (Бојовић 2014: 49; Цветковић 2023: 602),⁶ упркос томе што се грчки предлозак овог текста не може изнаћи у званичном корпусу његових дела (в. Кнежевић 2012).

Истражујући порекло овог списка, утврдили смо да он заправо припада Јовану Дамаскину. Реч је о пажљиво компилираном тексту, сачињеном на основу извода из Дамаскинове расправе *De duabus in Christo voluntatibus* [CPG 8052] (Kotter 1981: 173–231). Уз незнатна одступања у преносу, која се вероватно дугују предлошку који је пред собом имао српски преводилац, српскословенска редакција се може реконструисати на следећи начин (редовима у нашем издању одговарају грчке деонице које се налазе у Котеровом критичком издању текста):

<269r> 5, <269v> 1–7	≈	Kotter 1981, 11, 196.1–2, 4–197.8.
<269v> 7–13	≈	Kotter 1981, 11, 197.11–14.
<269v> 13–21	=	Kotter 1981, 12, 197.1–4.
<269v> 21–23, <270r> 1–8	≈	Kotter 1981, 13, 197.1–198.4, 5–8.
<270r> 8–23, <270v> 1–10	≈	Kotter 1981, 36, 221.21–222.36.
<270v> 10–14	=	Kotter 1981, 42, 227.1–3.
<270v> 14–18	≈	Kotter 1981, 42, 227.6–8.
<270v> 18–23, <271r> 1–2	≈	Kotter 1981, 42, 227.10–11, 12–16.

5 За издање в. Кнежевић 2026.

6 Таквом једном ставу вероватно је допринела и чињеница што се у Максимовом корпусу налазе две краће расправе сличног назива: *De duabus Christi naturis* (CPG 7697.13) и *De duabus unius Christi nostri voluntatibus* (CPG 7697.16 – в. Кнежевић 2012, 113; Levrie 2017).

За предложак нашег издања узет је један од три најстарија преписа: онај који је заступљен у зборнику 455 рукописне библиотеке манастира Хиландара. Сви остали преписи у погледу садржине и обима прате ову верзију. Једино рукопис из Руске националне библиотеке [Р] обухвата једну деоницу која није заступљена у другим преписима. За хиландарски текст одлучили смо се и стога што се снимци друга два најстарија преписа – Д и Р – у веома квалитетној резолуцији могу наћи на одговарајућим интернет страницама (Манастир Дечани; Российская национальная библиотека, 2017).

Српскословенски текст доносимо у дипломатском издању и без разрешења, након чега дајемо превод на савремени српски језик. У угласте заграде [], тамо где смо сматрали да је неопходно, стављамо поједине речи и изразе из грчког предлошка које не одговарају српскословенској редакцији или јој пак сасвим изостају. У изломљене заграде <>, тамо где је основни текст деформисан, стављамо читања из других српскословенских преписа. У витичасте заграде {}, тамо где смо држали да је потребно, умећемо речи које су тек имплицитно присутне у спису. Све интервенције у преводу на савремени српски језик начињене су искључиво у циљу појашњења и бољег разумевања текста.

<269r>	тогоѡѡ двою съврше-	1
	ноу ѡствоу снн га нашего ѡс хѡ :	2
	слово ѡѡ н бѡ самѡ. га наш ѡс хѡ.	3
	ѡдѡн ѡ сѡнѡ трѡѡ. съвршенѡ	4
	бѡ. нмѡѡ ѡ бѡствѡнаго ѡства	5

<269v>	НЕСЬЗДАННОЕ БЕЗЛѢТНІЕ СВѢТЕЛЬСТВО	1
	БЕСЛѢТНІЕ, НЕОПИСАННІЕ, НЕПОСТН-	2
	ЖЕННІЕ, НЕИСЛѢДОВАННІЕ. БЕСЪМРЬ-	3
	ТНІЕ. ПРОСТО ПО ІЕСТВОУ. И НЕСЛОЖЕ-	4
	ННІЕ. И НЕПРѢЛОЖЕННІЕ, И НЕПРѢМЪ-	5
	ННІЕ, БЛГОСТЬ, ПРѢМОУДРО. ВСЕ-	6
	ВНДѢННІЕ И ПРОСТО ВНДѢННІЕ. ПРѢСХ-	7
	ЩЕСТВЕНІЕ И ПРѢБЖѢСТВЕНІЕ. ПРОСТО РЕ-	8
	ЩИ ВСА ІЕЛНКА ИМАТЬ ѠЦѢ СНОВНА	9
	СОУТЬ, СВѢТІЕ РОЖѢСТВА<sic!>. И ПОСЛОУ-	10
	ХЪ СЕМОУ ИСТИННЪ САМА ИСТИНА.	11
	ГѢ СПѢ НАШѢ РЕКѢ. ВСА ІЕЛНКА ИМА-	12
	ТЬ ѠЦѢ МОА СОУТЬ. СЪСТАВОУ ЖЕ	13
	ІЕГО СВОІЕ СѢ. СНОВУ БЫТИ РОЖѢННЪ	14
	Ѡ ѠЦА. А НЕ НЕРОЖѢННОУ. ІАКО-	15
	ЖЕ ѠЦѢ НИ РОДИТЕЛЮ. Ѡ ѠЦА БО	16
	РОДИ СЕ БЕСТРѢТНО И БЕСЧЕТАННІА.	17
	РЕКШЕ КРОМѢ СМѢШЕННА. ІАКО-	18
	ЖЕ СВѢТЬ Ѡ ѠГНЯ. ПАЧЕ ЖЕ ІАКО	19
	СВѢТЬ СЪВРЪШЕНЪ. Ѡ СЪВРЪШЕНЪ-	20
	НАГО СВѢТА. РЕКШЕ ОУБО ННІА Ѡ	21
	БЖѢСТВНАГО ІЕСТВА ХѢА СЛОВА. И	22
	ІЕСТВА ІАЖЕ ИМѢ Ѡ ѠЦА. РЦѢМЪ	23

1 несъзданно Р СТ 2-3 непостыжие Н₁ СТ С 4 простое Д Р П Н₁ УБ СТ С З М Н₂
4-5 несложное СТ 5 от. и] непрѣлаганнѣ Р 5-6 от. и Р] от. и непрѣмѣненнѣ М
8 и просто С Н₁ СТ 9 іелнко Д Р 10 свѣ нь нерождѣства Д П Н₁ УБ СТ С Н₂] свѣ
неродѣства Р] свѣтїе нерождѣнїа З] развѣ нерождѣнїа М 10-11 свѣтель З М 11 и
сама Д П] и сѣмѣ, и сѣма Н₁] и сѣмѣ, и сѣма СТ] и сѣмѣ, и сѣма С 12 іелнко Д Р
15 ѡ нерождѣннѣ Р] от. а Н₁ 17 нестрѣтно Р 18 от. рекше кромѣ смѣшенна Р 19
ѡ іако Н₁ СТ С] от. же З Н₂ 21-22 inv. Ѡ бжѣтвнаго ннїа З Н₂ 23 же іаже Д

<270r>	и члѣтскаго ѿго ѿства. и ѿствѣ-	1
	а свонства. ѿже ѿ нашего ѿмѣа-	2
	ше въсприѣтнѣ. аще бо бѣ си съ-	3
	врьшенъ бывъ. ѿ радн члѣкѣ по	4
	насъ. и вса ѿмать ѿства члѣтска-	5
	го дѣнства. сѣрѣчь вса члѣтска-	6
	го ѿства дѣтелю силѣ. да съврьше-	7
	нь боудеть члѣкѣ. ѿкоже бо и дѣвна	8
	дѣнства, и стрѣти въсприѣть послоу-	9
	шествоуѣть, нѣже тѣлесемъ нетлѣ-	10
	ннѣмъ. прѣстѣнѣ дѣше ѿго дѣнства.	11
	видѣ бо рѣ градѣ ѿрѣмѣ, и проплака-	12
	слѣша ѿко ѿоуѣ въврьженъ бѣ въ тѣ-	13
	мницю. и мнраго ѿбонѣннѣ чю-	14
	вства. и глѣ въскрѣшаю лазара. въ-	15
	коушеннѣ ѿже ѿ жльчн ѿ цѣта. и прн-	16
	транства ѿствомъ ѿвращѣ се. нѣ сѣ-	17
	тѣ бо сѣ нѣкакоже. бжѣтвѣнаго ѿства	18
	дѣнства<sic!>. и прнкосновеннѣ къ про-	19
	каженѣмоу, и хоженнѣ. и роукоу на	20
	крѣтъ прострѣтнѣ. ѿ ѿствѣннѣ бо	21
	силѣ въспнтѣннѣ тѣлесноѣ. и възра-	22
	стеннѣ. бжѣтвѣноѣ бо рѣ чрѣво носѣ-	23

1 om. ѿго $3M H_2$ 1–2 ѿствѣнѣ ДР ПН₁ УБ СТ СЗ МН₂ 2–3 а.с. ѿмѣаше] ѿмѣвъ ДН₁ УБ СТ СЗ МН₂] ѿмѣ Р 4 бѣствѣ Р 4–5 по ѿ ДН₁ УБ СТ СЗ МН₂ 5–6 а.с. члѣтскаго 7 дѣтелѣ сѣ силѣ М 8 om. и Н₁ СТ С 10 и ѿже ЗН₂ 11 прѣстѣнѣ дѣшѣ Н₁] С дѣшю 9–11 om. и стрѣти въсприѣть послоушествоуѣть, нѣже тѣлесемъ нетлѣннѣмъ. прѣстѣнѣ дѣше ѿго дѣнства Р 12 прѣстѣнѣ М 13 om. ѿко Р] проплака :- слышѣ ѿко Н₁] проплака :- слышѣ ѿко СТ 15 въскрѣшаѣ Д П З 15–16 и въкоушеннѣ Р] въкоушеннѣ П 16 нѣже соуцѣлаго Р] om. ѿже УБ ЗН₂ 16–17 а.с. прнтранства] прнстранства Д П Н₁ СТ] прн транства Р 18 сѣлѣ Р] om. ѿства М 19 дѣнства ДР ПН₁ УБ СТ СЗ МН₂] прнкосновеннѣмъ Н₁ УБ ЗН₂ 23 блаженѣе З] блаженѣе М] om. рѣ Д П

<270v>	шејете. њ сьсца ѡже ѡсн сьсаль. ѡ ѡроче	1
	же растѣше ѡ крѣпѡшѣ. рѣ ѡ чю-	2
	вьствѣннѣ бо снѡѡ. ѡко сѣдѣвннѣ	3
	чювьство желаннѣ. подвиженнѣ.	4
	алѣа ѡже жѡ. послѣжѣ рѣ вьзалѣка	5
	ѡ на крѣѣ же жѡѣ. брашна желаннѣ.	6
	желаннѣмь вьжѣлѣхъ ѡсти сь вѡмн	7
	пасхоу снѡ. ѡростъ вьзѡуѣти бо вѣ-	8
	щаѡ дѡмь ѡ рѣ. ѣдѡнъ ѡ вѡсѣ прѣда-	9
	ѣтѣ мѣ показа оубо ѡкоже ѡмѣ хѣ.	10
	ѡкоже двѣ ѣствѣ тако ѣствѣнѣ ѡ	11
	двѣ волѡ рекше хотѣннѣ. двѣ дѣнствѣ	12
	ѣствѣнѣ. бѣ сьсвьршенъ<sic!> ѡ члѣкѣ сь-	13
	вьршенъ. ѡмѣюще оубо бжѣствѡуѡ	14
	волю рекѣше хотѣннѣ. ѣюже ѡко бѣ бжѣ-	15
	ствѡнаѡ хотѣашѣ сь ѡцѣмь ѡ сь дѡ-	16
	мь. ѡ ѡхѣ ѣдѡно ѣство ѡ ѣдѡна волѡ ѡ	17
	хотѣннѣ ѡмѣашѣ бжѣствѡнѡе дѣнство.	18
	ѡмѣже самѡвластно хѡте дѣнствоваше	19
	члѣчѣскаѡ. не бжѣствѡноу бо волѣѡ хѡ-	20
	тѣашѣ оукрѣити се ѡ не ѡжашѣ. ѡлн	21
	ѡсти ѡлн пнтн. та бо вѡ члѣчѣскаѡ	22
	ѣства хотѣннѣ ѡ волѡ. ѡ не бжѣствѡнѡ-	23

1 ношѣшеѣтѣ РМ] ѣже ѡсн салѣ Р] om. ѡ Н₁ 2 крѣпѡшѣ а.с. 2-3 чювьствѣннѣ же Д Р П УБМ Н₂] ѣже 3 3 сѣдѣвннѣ а.с.] om. бо Н₁ СТ С 5 ѡлѣѣа ѡже Д П Н₁ УБ СТ СМЗН₂] ѡлѣѣа, же Р] послѣжѣ бо Д РПУБ] понѣже бо 3 Н₂ 6 жѣ Н₁ СТ 7 желаннѣмь рѣѣ Р 7-8 inv. ѣ вѡмн ѡсти фаскѡ Н₁ СТ С 8 бо се Д Р П Н₁ СТ С М] бо се ѡ 3 УБ Н₂ 8-9 вѣше дѡмѣ вѣше дѡ Н₁] вѣше СМ 9-10 прѣда мѣ Н₁ СТ СМ 11 om. ѡкоже Н₁ СТ СМ 12 ѡ двѣ дѣнствѣ Р 13 om. ѣствѣнѣ Д П] ѡ бѣ сьсвьршенъ Д П Н₁ СТ С] ѡко бѣ сьсвьршенѣ Р] сьсвьршенъ УБЗ М Н₂ 14 ѡмѣше Д Р П УБ СТ СЗ М Н₂ 15 ѡ ѣюже П] ѡ ѡ же 3 Н₂] ѣ ѣже М 17 om. ѡ Д Р П Н₁ УБ СТ СЗ М Н₂] ѡмѣже Д П] inv. ѣство ѣдѡно М] om. ѡ Д П Н₁ УБ СТ СЗ М Н₂ 18 а.с. дѣнство] ѡ бжѣствѡнѡе Р 20-21 хѡтѣвше оукрѣити сѡ СТ С] inv. оукрѣити се хѡтѣше М 21 оукрѣити се Н₁ 22 а.с. пнтн] члѣчѣскаѡ Н₁ СТ С 23 хѡтѣннѣ Р] волѡ бѣ Р

<271r>	го. нн бѣствннцѣ дѣнство хоѣаше.	1
	нлн роуцѣ простираше.	2

1 дѣнствѣ Д Р Н₁ С Т С М Н₂] дѣствѣ П 2 простираше ∷ бѣу нашема сѣ в бѣкы ∷ С

ИСТОГА О ДВЕМА САВРШЕНИМ ПРИРОДАМА ГОСПОДА НАШЕГ ИСУСА ХРИСТА

Логос Очев и Бог сам, Господ наш Исус Христос, један од Свете Тројице, савршен Бог, има од божанске природе нествореност, невременост, сведојственост, несравњивост, неописивост, несхватаљивост, недокучивост, бесмртност, просто<ст> по природи и несложеност, и непроменљивост и неизменљивост, доброту, премудрост, свезнање и предзнање, надсуштаственост и надбожанственост. Просто речено, све што има Отац, Синовљево је, осим <не>рођености. И сведок те истине, сама истина, Господ Спас наш је рекао: „Све што има Отац моје је“ (Јн 16:15). Ипостаси пак његове јесте особено својство да је Син рођен од Оца, а не нерођен као Отац, нити родитељ. Од Оца се, дакле, роди бестрасно и непорочно, то јест без мешања, као светлост од огња; штавише, као савршена светлост од савршене светлости. Рекавши пак сада о [својствима] божанске природе Христ(ов)а Логоса и {својствима} природе што их имаше од Оца, рецимо и о његовој људској природи и својствима природе која је из нашег заимао усвојења. Ако, дакле, Бог будући савршен, поста нас ради човек као и ми, и има сва дејства [→својства] људске природе, то ће рећи сваку дејствену силу људске природе, како би био савршен човек, преузео је и душевна дејства и страсти, што сведоче посредством непорочног тела дејства његове пресвете душе: јер, виде, каже, град Јерусалим и заплака (Лк 19:41) [и] чу како Јован би бачен у тамницу (Мт 14:13) –, и мирисно чувство мира (Јн 12:3), и глас који подиже Лазара (Јн 11:43), и укус жучи и оцата, одбивши по природи гнушање (Мт 27:34) – нипошто, дакле, ова нису дејства божанске природе – и додир губавога (Мт 8: 2–3; Мк 1:40–41), и ходање, и ширење руку на крсту (Јн 19:17–18), по природној пак сили телесни одгој и одрастање (Лк 2:52) – „Божанствена <Блажена> је, каже, утроба која те је носила и дојке које си сисао“ (Лк 11:27), и „дете растијаше и јачаше“ (Лк 2:40) – а из чувствене, каже, као оживљене силе[→несловесне, дакле, природе]: чувство, кретање сходно жудњи, глад, жеђ – јер, „напослетку“, каже, „огладње“ (Мт 4:2; Лк 4:2), и на крсту „ожедње“ (Јн 19:28) –, жеља за храном – јер „веома“ [каже] зажељех да ову Пасху једем с вама“ (Лк 22:15) –, гнев – јер, „узбуди се духом и рече: један од вас издаће ме“ (Јн 13:21) – показује се, дакле, како Христос, као што је имао две природе, тако је имао и две природне воље, то јест хтења, два природна дејства: Бог савршен и човек савршен. Имао је, дакле, божанску вољу, то јест хтење, којом је као Бог хтео божанске ствари са Оцем и са Духом: и са њима будући једна природа и једна воља и хтење, имао је божанско дејство.

[Имао је и човечанско дејство, којим је,] слободно хотећи, савршавао људске ствари; није, дакле, божанском вољом хтео сакрити се и не могаше (Мк 7:24) или јести или пити – јер ове ствари су хтење и воља људске природе, а не божанске – као што ни божанским дејством није ходао нити пружао руке.

ИЗВОРИ

- Clavis Patrum Graecorum. Supplementum*, cura et studio M. Geerard, J. Noret, adiuvantibus F. Glorie, J. Desmet. Corpus Christianorum. Clavis Patrum Graecorum qua optimaе quaeque scriptorum Patrum Graecorum recensiones a primaevis saeculis usque ad octavum commode recluduntur. Turnhout: Brepols.
- Kotter 1981: *Die Schriften des Johannes von Damaskos. IV. Liber de haeresibus. Opera polemica*. Herausgegeben vom Byzantinischen Institut der Abtei Scheyern. Besorgt von P. Bonifatius Kotter, O. S. B. Patristische Texte und Studien 12. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Levrie 2017: *Maximi Confessoris Capita de duabus Christi naturis necnon Pseudo-Maximi Confessoris Capita gnostica*. Edidit Katrien Levrie. Corpus Christianorum. Series Graeca 89. Turnhout: Brepols.

ЛИТЕРАТУРА

- Богдановић 1978: Димитрије Богдановић. *Каџалої ћирилских рукојиса манастира Хиландара*. Београд: Српска академија наука и уметности: Народна библиотека СР Србије.
- Бојовић 2014: Драгиша Бојовић. „Свети Максим Исповедник у српској средњовековној духовности”. *Επιστημονική επιθεώρηση του μεταπτυχιακού προγράμματος «Σπουδές στην Ορθόδοξη θεολογία»*. Τόμος Ε΄. Πάτρα: Ελληνικό ανοιχτό πανεπιστήμιο. Σχολή ανθρωπιστικών σπουδών, 45–55.
- Bradshaw 2019: David Bradshaw. “Maximus the Confessor on the Will”. *A Saint for East and West. Maximus the Confessor’s Contribution to Eastern and Western Christian Theology*. Ed. Daniel Haynes. Eugene, Oregon: Cascade Books, 102–114.
- Вуксан 1936: Душан Д. Вуксан. „Рукописи манастира Пећке патријаршије”. *Зборник за исјорију јужне Србије и суседних области* 1, 133–189.
- Иванова 1979: Климентина Иванова. „За Хиландарския прегпис на първия Симеонов сборник”. *Старобългарска литература* 5, 57–96.
- Яцимирский 1905: А. И. Яцимирский. *Славянскія и русскія рукописи румынскихъ библиотекъ*. Санкт-Петербургъ: Изданіе Императорской Академіи наукъ.
- Кнежевић 2012: Микоња Кнежевић. *Максим Исјовједник (580–662): Библиоџрафија*. Београд: Институт за теолошка истраживања.
- Кнежевић 2026: Микоња Кнежевић. „Кратко изложене вере’ Максима Исповедника у српско-словенском преводу”. *Свечаник Влагану Перииићу*. Ур. Андреј Јефтић и Благоје Пантелић. Београд: у штампи.
- Кнежевић 2026а: Микоња Кнежевић. „Дела Максима Исповедника у српским зборницима средњег века (13–17. век)”. *Археоџрафски џрилози* 48, у припреми.
- Кнежевић 2026б: Микоња Кнежевић. „Уз ’Шестодневник’ Никона Јерусалимца”. *Шестодневник Никона Јерусалимца. Фойоииијја*. Требиње: Задужбина „Кнез Мирослав Хумски”. Београд: Етнографски институт САНУ, 11–101.
- Куев 1991: Кујо Куев. „Поява и разпостранение на Симеоновия сборник”. *Симеонов сборник (по Светославовия прегпис от 1073г.)*. Том 1. Изследвания и текст. Автори на изследванията Боряна Велчева, Петър Динеков, Климентина Иванова, Елена Коцева, Кујо

- Куев, Лиљана Мавродинова, Ангелина Минчева, Румјана Павлова. Текста подготвиха Румјана Павлова, Цветана Ралева, Ценка Досева. Съпоставка с гръцкия текст Петя Янева. Редактори на текста Ангелина Минчева, Румјана Павлова, София: Издателство на Българската Академия на науките, 34–98.
- Левшина 2021: Ж. Л. Левшина. *Рукописи сербского православия Российской национальной библиотеки. Каталог*. Санкт-Петербург: Российская национальная библиотека.
- Лудовикос 2021: Никола Лудовикос. *Аналошки идентитети: сиварање хришћанској сојства. С ону сирану духовности и мистици у световној ери*. Приредио и превео Микоња Кнежевић. Београд: Издавачка делатност Храма Светог Саве.
- Манастир Дечани: Рукописне књиге, XIII–XVIII век. <<https://www.decani.org/rs>>. [23. 7. 2026].
- Mošin 1955: Vladimir Mošin. *Ćirilski rukopisi Jugoslavenske akademije, I–II*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Мошин 1958: Владимир Мошин. „Бирилски рукописи Манастира Св. Тројице код Пљеваља”. *Историјски записи XIV*, 1–2, 235–260.
- Мошин 1971: Владимир Мошин. „Рукописи Пећке патријаршије”. *Сџарине Косова и Мејохије. Књига IV–V*. Приштина: Покрајински завод за заштиту споменика културе, 5–136.
- Panaiteacu 1959: P. P. Panaiteacu. *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R. P. R. Vol. 1*. București: Editura Academiei Republicii populare Romine.
- Петковић 1914: Сава Петковић. *Опис рукописа манастира Крушегола*. Описи рукописа православних српских манастира у митрополији карловачкој 1. Сремски Карловци: Монашко удружење Православне српске митрополије карловачке.
- Российская национальная библиотека 2017: „Сербские рукописи в Российской национальной библиотеке”. *Российская национальная библиотека*, 2017. <https://expositions.nlr.ru/ex_manus/Serbian_Manuscripts/>. [23. 7. 2026].
- Синдик 2011: *Опис ћирилских рукописних књига манастира Високи Дечани*. Књига прва. Ур. Надежда Р. Синдик. Београд: Народна библиотека Србије.
- Стојановић 1901: Љуб. Стојановић. *Каталог рукописа и шtamпаних књига. Збирка Српске краљевске академије*. Београд: Српска краљевска академија.
- Стојановић 1903: Љубомир Стојановић. *Каталог Народне библиотеке у Београду. IV. Рукописи и сџаре шtamпаних књига*. Београд: Краљ.-српска државна штамарија.
- Thunberg 1965: Lars Thunberg. *Microcosm and Mediator. The Theological Anthropology of Maximus the Confessor*. Acta Seminarii Neotestamentici Upsaliensis 25. Lund: C.W.K. Gleerup und Ejnar Munksgaard. = Ларс Тунберг. *Микрокосмос и посредник. Теолошка антропологија Максима Исповедника*. Превод с енглеског Н. Б. Колунџић. Едиција Савремено богословље 1. Београд, Шибеник: Истина, 2008.
- Турилов, Мошкова 2016: *Каталог славянских рукописей афонских обителей*. Составили А. А. Турилов и Л. В. Мошкова. Под редакцией профессора А.-Э. Н. Тахиаоса. Второе, исправленное и дополненное издание. Библиотека Ортограф 2. Београд: Чигоја.
- Цветковић 2023: Владимир Цветковић. „Новоплатонизам у византијској и раној српској философији: дијаграм круга и полупречника”. *Зборник радова Византолошког института* 60, 1, 599–632.
- Цернић 1981: Луција Цернић. „О атрибуцији средњовековних српских ћирилских рукописа”. *Текстологија средњовековних јужнословенских књижевности*. Зборник радова са Међународног научног скупа одржаног 14–16. новембра 1977. Ур. Димитрије Богдановић. Београд: Српска академија наука и уметности, 335–424.
- Штавањанин Ђорђевић и др. 1986: Љубица Штавањанин Ђорђевић, Мирослава Гроздановић Пајић и Луција Цернић. *Опис ћирилских рукописа Народне библиотеке Србије*. Књига прва. Београд: Народна библиотека Србије.

Mikonja V. KNEŽEVIĆ

Milesa D. STEFANOVIĆ-BANOVIĆ

ONE CHRISTOLOGICAL TREATISE ATTRIBUTED TO MAXIMUS
THE CONFESSOR IN SERBIAN CHURCH-SLAVONIC TRANSLATION

SUMMARY

This paper presents *editio princeps* of the Serbian Church-Slavonic redaction of the treatise entitled as *тогоже ѿ двю сьвршеноу їствоу сїи фѧ нашего їс хѧ*, which is attributed in manuscript tradition to Maximus the Confessor. The edition is based on 11 coppies, and is accompanied by brief commentaries and translation into Modern Serbian.

Keywords: Maximus the Confessor, Serbian Church-Slavonic translation, Christ, nature, will, Incarnation, John of Damascus.